

مسائل جعالة

«جعاله» آن است که انسان با شخص معینی و یا به طور کلی قرارداد کند در مقابل کاری که برای او انجام می‌دهند مال معینی بدهد، مثلاً بگوید هر کس گمشده مرا پیدا کند، ده هزار تومان به او می‌دهم. به کسی که این قرار را می‌گذارد «جاعل» و به کسی که عمل را انجام می‌دهد «عامل» می‌گویند.

فرق بین «جعاله» و «اجاره» این است که اجاره عقد لازم است و پس از قرارداد، اجیر باید عمل را انجام دهد و کسی هم که او را اجیر کرده اجرت را به او بدهکار می‌شود، ولی در جعاله عامل می‌تواند مشغول عمل نشود و تا عمل را انجام ندهد جاعل بدهکار نمی‌شود.

(مسئله ۱) جاعل باید بالغ و عاقل باشد و از روی قصد و اختیار قرارداد کند و شرعاً بتواند در مال خود تصرف نماید. بنابراین جعاله فرد نابالغ یا دیوانه و یا سفیه بدون اجازه ولی خود و نیز جعاله کسی که از طرف حاکم شرع از تصرف در اموالش منع شده صحیح نیست.

(مسئله ۲) کاری که جاعل قرارداد کرده باید غیر شرعی و یا غیر عقلایی نباشد، بنابراین اگر قرار بگذارد هر کس این ظرف شراب را بنوشد یا فلان کار لغو را انجام دهد فلان مبلغ را دریافت خواهد کرد جعاله صحیح نیست.

(مسئله ۳) مالی را که جاعل قرار می‌گذارد بدهد اگر معین کند، مثلاً بگوید هر کس فلان کار را انجام دهد این گونی برنج را به او می‌دهم، لازم نیست خصوصیات آن را بیان نماید و مثلاً بگوید این برنج از کجاست و قیمت آن چقدر است، ولی اگر مال را معین نکند، مثلاً بگوید هر کس فلان کار را انجام دهد یک گونی برنج به او می‌دهم، بنابر احتیاط واجب باید خصوصیات آن را کاملاً بیان نماید.

(مسئله ۴) اگر جاعل مبلغ معینی را قرارداد نکند، پس از انجام عمل باید اجرت عامل را به مقداری که کار او در نظر کارشناس ارزش دارد پردازد، مگر اینکه ظاهر کلام او این باشد که مبلغ کمتری را در نظر گرفته است.

(مسئله ۵) اگر جاعل، مبلغ تعیین شده را برای انجام تمام مراحل کار تعیین کرده باشد و عامل کار را ناتمام رها کند چیزی طلبکار نیست، همچنین است موردی که اگر کار تمام نشود برای جاعل فایده‌ای نداشته باشد، ولی اگر مقصود جاعل آن بوده که برای هر اندازه از کار مبلغی پردازد، باید پس از رها کردن عامل، دستمزد را به نسبت کار پردازد، هر چند احتیاط در مصالحه کردن است.

(مسئله ۶) اگر عامل، پیش از قرارداد کار را انجام داده باشد یا بعد از قرارداد به قصد مجانی کار را انجام دهد حقی نسبت به مزد ندارد.

(مسأله ۷) پیش از آنکه عامل شروع به کار کند دو طرف می‌توانند جعاله را به هم بزنند.

(مسأله ۸) اگر پس از آنکه عامل مشغول عمل شده جاعل بخواهد جعاله را به هم زند، باید مزد عامل را تا آن اندازه که کار کرده پردازد، ولی عامل هنگامی می‌تواند عمل را رها کند که از این بابت زیانی به جاعل نرسد و اگر زیانی به جاعل برسد علاوه بر اینکه حقی بر جاعل ندارد ضامن زیان وارده نیز می‌باشد.

(مسأله ۹) در هر موردی که جعاله در اثر جهالت یا نبودن سایر شرایط باطل شود، شخص عامل مستحق اجره‌المثل؛ یعنی اجرتی که معمولاً برای مثل کار او می‌دهند، می‌باشد و اگر اجرت قرارداد شده با اجره‌المثل تفاوت دارد نسبت به مقدار زائد مصالحه نمایند، ولی اگر قصد مجانی کرده چیزی طلبکار نیست.

(مسأله ۱۰) ظاهراً مژدگانی و جوایزی که معمولاً به طور مطلق برای پیدا کردن اشیای گمشده تعیین می‌کنند از قبیل جعاله است.